

Artinventering av mindre hackspett vid Riddersholm 1:8, Norrtälje kommun

Naturföretaget 2020

Inventering och rapport: Mattias Lif
Foto: Mattias Lif
Kvalitetsgranskning: Niina Sallmén
Datum rapport: 2020-04-22
Version: 1

Kontaktperson för denna rapport: Mattias Lif, mattias@naturforetaget.se, 073-021 45 68

Naturföretaget
Vaksalagatan 6
753 20 Uppsala
info@naturforetaget.se

Kartor publicerade med tillstånd av ESRI.

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Bakgrund	5
Bakgrundsfakta om mindre hackspett	5
Ekologi	5
Utbredning.....	5
Hot mot arten.....	5
Metodik	6
Inventering	6
Datainsamling.....	6
Rapportering av arter.....	6
Förstudie	6
Osäkerhet i bedömningen	6
Beskrivning av området.....	7
Resultat och diskussion	8
Observationer av mindre hackspett	8
Eventuell påverkan på bevarandestatus	8
Källor.....	10
Litteratur	10
Databaser	10
Bilaga 1. Utbredningskartor	11
Bilaga 2. Naturtypskartor	14
Bilaga 3. Plankarta	16

Sammanfattning

På del av fastighet Riddersholm 1:8 planeras utbyggnad av befintligt reningsverk. Vid samråd av detaljplan för området inkom Länsstyrelsen med synpunkter. En av synpunkterna var att kommunen bör utreda om mindre hackspett förekommer i området och bedöma om de planerade åtgärderna kan komma att påverka dess bevarandestatus i området. Naturföretaget har på uppdrag av Norrtälje kommun genomfört en inventering av mindre hackspett i området och konstaterar att arten förekommer där men uppehåller sig inte permanent i planområdet eller i dess närmaste närhet. Bohål av mindre hackspett eftersöktes i planområdet men varken äldre eller nygjorda hål finns där. Det visar på att arten inte kommer att häcka i planområdet denna säsong.

Exploatering av lövskogen inom planområdet innebär en minskning av habitat som kan nyttjas av mindre hackspett. Dock är det en förhållandevis liten areal som försvinner jämfört med den storlek på revir som arten normalt håller. Marktäckedata visar att olika lövskogsmiljöer är relativt vanligt förekommande i landskapet kring planområdet. Bedömningen är att exploateringen har en viss negativ påverkan på arealen lämpligt habitat för mindre hackspett men att det är så pass begränsat att det inte bör påverka artens bevarandestatus lokalt.

Bakgrund

Norrtälje kommun arbetar med att ta fram en detaljplan med syfte är att pröva möjligheten att bygga ut Kapellskärs avloppsreningsverk som ligger på del av fastigheten Riddersholm 1:8. Planförslaget skapar möjligheter för en utbyggnation av avloppsreningsverket, bekräftar en tillfartsväg till reningsverket samt en väganslutning för en framtida hamn norr om reningsverket.

Detaljplanen var på samråd under hösten 2019. Länsstyrelsen har under detaljplanens samrådsskede inkommit med synpunkter. I synpunkterna nämns att mindre hackspett har observerats i området enligt Artportalen. Länsstyrelsen anser att kommunen inledningsvis bör klargöra om arten förekommer inom planområdet och därefter bedöma om de planerade åtgärderna kan komma att påverka dess bevarandestatus i området samt i dess naturliga utbredningsområde.

Naturföretaget har på uppdrag av Norrtälje kommun under mars/april 2020 genomfört en inventering av mindre hackspett i området och gjort en bedömning av exploateringens påverkan på artens bevarandestatus.

Bakgrundsfakta om mindre hackspett

Ekologi

Mindre hackspett lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, i södra Sverige särskilt ädellövträd. Under vintern kan födosök ske även i äldre grandominerad skog, troligen för att den ger bättre skydd mot rovdjur och rovfåglar än ren lövskog. Lokalt kan även grov bladvass vara viktig vintertid. Norrut förekommer arten i gamla löv- och blandskogar med al, björk och asp. För häckning krävs döda lövträd, men boträd är sannolikt sällan en begränsande faktor. I stället tycks födotillgången under senvinter och vår vara en begränsande faktor. När en individ har häckat i ett område lever den i detta nästan undantagslöst resten av sitt liv. Under vinterhalvåret och våren utgörs födan till stor del av långhorningslarver och andra skalbaggs-larver som tas i och under bark på döda grenar (diameter vanligen 1–5 cm), i murken ved och i torrgrenspetsar. Från levande aspkvistar hackar den ut larver av liten aspvadbock *Saperda populnea*. Födan utgörs under senvåren och sommaren bl.a. av fjärilslarver, bladlöss, myror, flugor, skalbaggar och dagsländor. För att häcka framgångsrikt behöver ett par cirka 40 ha äldre lövdominerad skog inom ett område på upp till 200 ha. Både hona och hane hävdar överlappande revir på omkring 100 ha under en dryg månad före äggläggning. Revirets storlek ökar med lövskogens uppsplittring. Under vintern utsträcks födosöket till ett större område på flera hundra hektar, men varje individ återvänder till samma natthål kväll efter kväll. Arten häckar i murkna lövträdsstammar eller stubbar (oftast klibbal eller björk), vanligen 3–7 meter över marken. Ett nytt bohål hackas ut varje vår, men även under andra årstider kan nya natthål hackas ut. Läger omkring sex ägg (kullstorlek 1–8), ofta i mitten av maj (Artfakta, 2020).

Utbredning

I Sverige förekommer mindre hackspett över hela landet upp till trädgränsen i fjällen. Arten uppträder i allmänhet sparsamt men lokalt är den vanligare, t.ex. vid vissa insjöstränder och i större ädellövskogsområden. Mindre hackspett har tidigare minskat påtagligt i antal, t.ex. halverades populationen under perioden 1975–1990. Under 2000-talet har emellertid en stabilisering skett, kanske till och med en viss ökning. Framtidsprognosen bedöms trots sentida stabilisering/ökning vara dyster i och med nya miljöregler från EU, ökat biobränsleuttag, almsjukan m.m. Enligt nyligen gjord beräkning uppgår den svenska populationen till 6700 par (4400-9000). (Artfakta, 2020).

Hot mot arten

Mindre hackspett missgynnas av gallring i löv- och blandskogar, om lövträd tas bort. Vidare så missgynnas arten starkt genom avverkning av äldre lövträd, omföring av lövträdslundar och blandskogsbestånd till barrskog samt genom dränering och avverkning av al- och björkkärr. Mindre hackspett missgynnas även starkt av sådan landskapsvård som innebär röjning eller gallring av täta strandskogar, alkärr samt borttagande av murkna träd och grenar. Nedhuggning av äldre

hagmarksbjörkar och alar är också negativt. Omhamling av gamla lindar är starkt negativt, eftersom de ofta utgör de värdefullaste träden för födosök (Artfakta, 2020).

Metodik

Inventering

Området inventerades vid tre tillfällen, den 19/3, 31/3 samt 14/4 2020. Vid varje besök lades merparten av tiden vid inventeringsområdet åt att lyssna (både hane och hona trummar och ropar) och spana efter mindre hackspett. Dessutom genomsöktes området efter nyhackade bohål i döda lövträdsstammar. Även närområdet kring inventeringsområdet inventerades på liknande sätt. Vid de två första inventeringstillfällena gjordes även kortare besök vid Riddersholms NR som ligger SV om planområdet.

Figur 1. Karta över inventeringsområdet.

Datainsamling

Insamlade fältuppgifter registreras med hjälp av appen *Collector for ArcGIS* i surfplatta, med ortofoto som bakgrund. Polygoner, punkter och linjer ritas in i appen, och synkroniseras direkt in i ArcGIS. Registrerat data kan sedan tas ut från ArcGIS i olika format, t.ex. som shapefiler. Noggrannheten är ca 5-10 m. Det koordinatsystemet som används är Sweref 99 TM.

Rapportering av arter

Fynden av mindre hackspett rapporteras in till Artportalen. Även andra intressanta fågelfynd som registrerades i samband med besöken kommer att rapporteras till Artportalen.

Förstudie

Tidigare fynd av mindre hackspett från området och närliggande omgivning inhämtades från Artportalen.

Osäkerhet i bedömningen

Det optimala hade varit att inventera hela april ut och kanske även början av maj, men då utredningen behövde levereras vid mitten av april var inte det möjligt. Möjligen att fler registreringar av mindre

hackspett inom planområdet i så fall hade gjorts. Bedömningen är dock att området inte kommer att nyttjas som häckningsplats av mindre hackspett under den påbörjade säsongen.

Beskrivning av området

I den NVI som genomfördes 2017 beskrevs området övergripande så här:

Det inventerade området var cirka 2,4 hektar stort. En mindre del av området består av ruderatmark inom reningsverkets stängsel. Bakom stängslet vidtar havsstrand med klippor och strandäng, samt en skogsdunge med klibbalstrandskog, en liten hassellund och blandskog. I området ingår också en ny bred uppfartsväg till reningsverket, med breda diken som ännu saknar vegetation till stor del. (Sallmén, 2017).

Vid besöken våren 2020 pågår utbyggnaden av reningsverket och delar av inventeringsområdet är instängslat som byggarbetsplats och förändrat från när NVI:n utfördes 2017. Det är framförallt delområdena 6 och 7 (blandskog respektive igenväxande gräsmark) i NVI-rapporten som tagits i anspråk.

Delområde 3 (klibbalstrandskog) i NVI-rapporten är den miljö i inventeringsområdet som är mest lämplig för mindre hackspett, men även andra delar av området som hyser lövträd kan nyttjas av arten. Delområdet beskrivs så här i NVI-rapporten:

Klibbalstrandskog som domineras av medelålders klibbalar, med ett stort inslag av jämnårig ask samt hägg. Död ved finns fläckvis tämligen allmänt, den mesta veden är hård och relativt klen. Beståndet har viss kontinuitet, men äldre träd saknas till största delen. Några grova lövträd med bohål finns dock. Marken är fuktig, och fältskiktet är omväxlande glest och tätt, med dominans av älgräs i de täta delarna. Området ser ut att utgöra en lämplig biotop för mindre hackspett (som har setts någonstans i denna skogsdunge enl. Artportalen). Skogsbrynet är i sydost helt igenväxt av havtorn, men i övrigt är sydsidan ganska exponerad mot havet. (Sallmén, 2017).

Som tillägg kan nämnas att det finns några stående döda stammar av (klibbal, björk och ask) i delområdet som kan utgöra potentiella boträd för mindre hackspett.

Figur 2. Klibbalskog med inslag av ask och hägg. Enstaka döda stående stammar förekommer.

Resultat och diskussion

Observationer av mindre hackspett

En enda kort observation av mindre hackspett gjordes inom inventeringsområdet. Den 14/4 kl 07:29 ropade en individ en gång och trummade en gång från klibbalskogen (delområde 3 i NVI-rapporten). Dessförinnan och därefter varken hördes eller sågs någon mer individ av arten.

Alla döda stående lövträdsstammar inom inventeringsområdet synades efter hackspettshål och på marken runt dessa letades efter färsk spån (som brukar synas tydligt när hackspettar hackar ur nya bohål). Ett äldre hackspettshål hittades i en död stamdel av levande klibbal. Det hålet är med största sannolikhet gjort av en större hackspett då håldiametern var närmare 50 mm (mindre hackspettens hål är ca 30 mm i diameter). Närområdet kring inventeringsområdet inventerades också men inga observationer av mindre hackspett eller bohål av arten gjordes.

Riddersholms NR besöktes snabbt i samband med de två första inventeringstillfällena för att konstatera ifall arten finns där i år och var aktiv. Vid första tillfället (19/3) noterades tre individer tillsammans (ett par + en obestämd individ) med viss stridighet mellan två av individerna. Paret uppvaktade senare varandra. Detta var S om sjön Norrsundet. Vid andra besöket hördes en hane trumma intensivt V om Norrsundet (ca 400 m NV om platsen för första besöket).

Mindre hackspett kommer med största sannolikhet inte att häcka inom inventeringsområdet detta år och har troligen inte gjort det de senaste åren heller. Detta då inga bohål av arten hittades. Mindre hackspett hackar ut minst ett nytt bohål varje häckningssäsong och dessutom har varje individ ett eget övernattningshål (som används även utanför häckningssäsong). Att inga hål finns inom inventeringsområdet tyder på att området nog inte är den del av reviret som nyttjas mest. Däremot kan inventeringsområdet ingå i honans eller hanens revir eller möjligen bådas (den överlappande delen). Den korta observation som gjordes under inventeringen och det tidigare fyndet rapporterat i Artportalen (4 sept 2016) visar på att arten förekommer i området. Arten kan säkert födosöka tidvis i området och använda det vid förflyttning mellan olika delar av reviret.

Eventuell påverkan på bevarandestatus

Mindre hackspett är rödlistad som Nära hotad (NT) enligt den svenska rödlistan. Arten lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, i södra Sverige särskilt ädellövträd. Den förekommer i hela landet upp i fjällens björkbälte. Antalet reproduktiva individer skattas till 8400 (5400-14000). Utbredningsområdets storlek (EOO) och förekomstarean (AOO) överskrider gränsvärdena för rödlistning. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser kvalitén på artens habitat och antalet reproduktiva individer. Minskningstakten har uppgått till 25 (10-40) % under de senaste 15 åren. Bedömningen baseras på ett för arten lämpligt abundansindex och minskad geografisk utbredning och/eller försämrad habitatkvalitet. Beroende på vilka av de skattade värdena som används varierar bedömningen från Livskraftig (LC) till Sårbar (VU). Baserat på de troligaste värdena hamnar arten i kategorin Nära hotad (NT). Minskningstakten för den svenska populationen bedöms vara nära gränsvärdet för Sårbar (VU). (A2bc). (Artdatabanken 2020). Antal häckande par i Uppland 2008 var 400 stycken och det är okänt om hur populationen har förändrats i Uppland sedan 1975 (Bill Douhan, 2013).

Nationellt och regionalt bedömer vi att arten inte har en gynnsam bevarandestatus. På lokal nivå så finns mindre hackspett i närområdet där exploateringen ska ske. Närmaste häckningsplats är troligen i Riddersholms naturreservat och planområdet kan eventuellt ingå i reviret. För att häcka framgångsrikt behöver ett par cirka 40 ha äldre lövdominerad skog inom ett område på upp till 200 ha. Större delen av klibbalstrandskogen i inventeringsområdet kommer att tas bort enligt plankartan (bilaga 3), lövskog som kan nyttjas av mindre hackspett vid födosök och vid förflyttningar. Varje minskning av arealen lämplig habitat för mindre hackspett har en påverkan på arten. Dock utgör lövskogsmiljön här mindre än ett hektar och det finns relativt gott om olika typer av lövskogar i

närområdet (se kartor i bilaga 2). Vi bedömer att denna exploatering inte utgör någon större risk för påverkan på den lokala bevarandestatusen för mindre hackspett.

Finns det möjlighet att spara någon del av klibbalskogen vid exploateringen så kan den dungen fungera lite som en länk i den mindre hackspettens transportstråk. Varje äldre lövträd som kan sparas kan bidra som födsöksplats för arten.

Källor

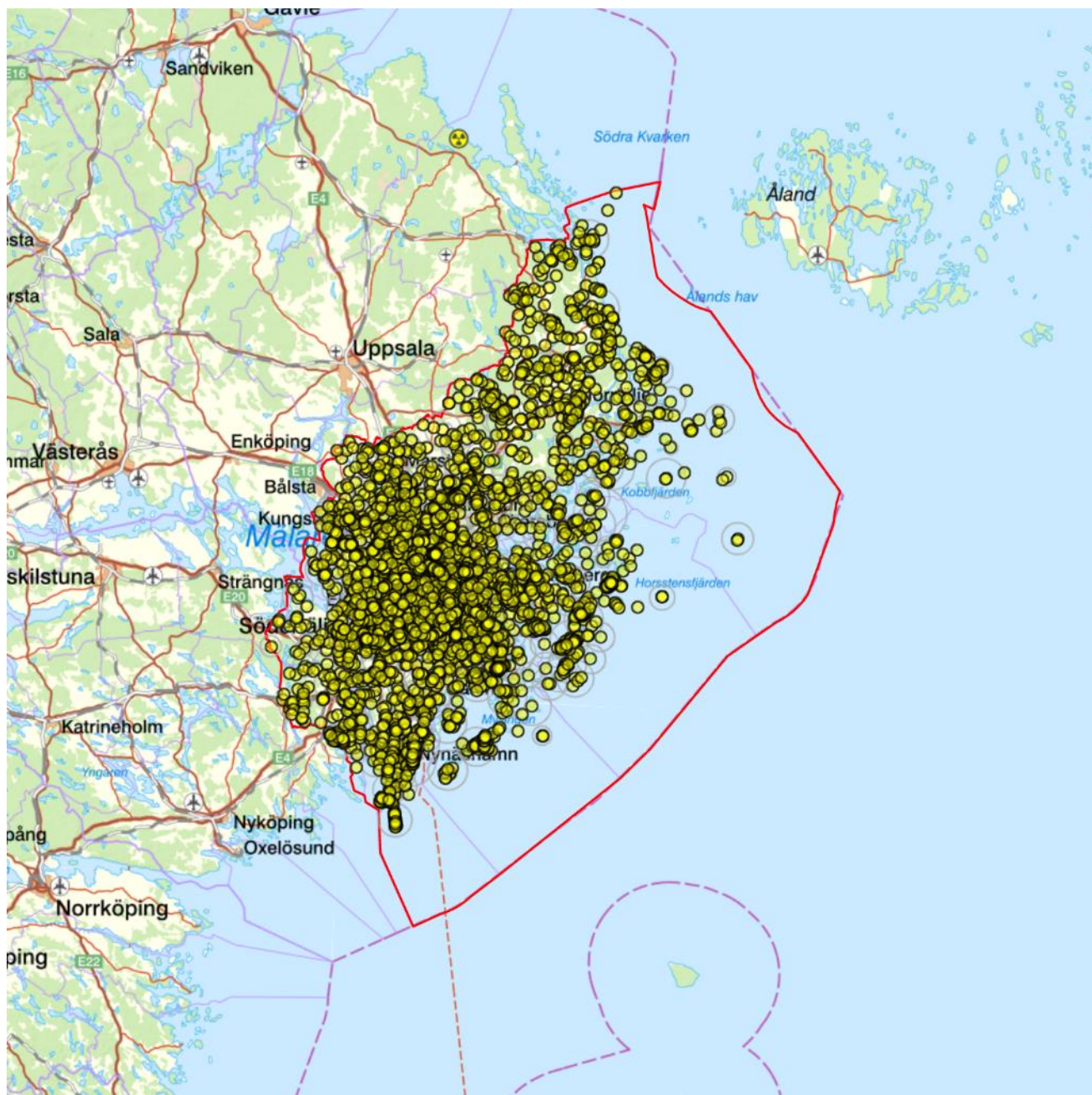
Litteratur

ArtDatabanken 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
Sallmén, N. 2017. Naturvärdesinventering av Riddersholm 1:8, Norrtälje kommun.

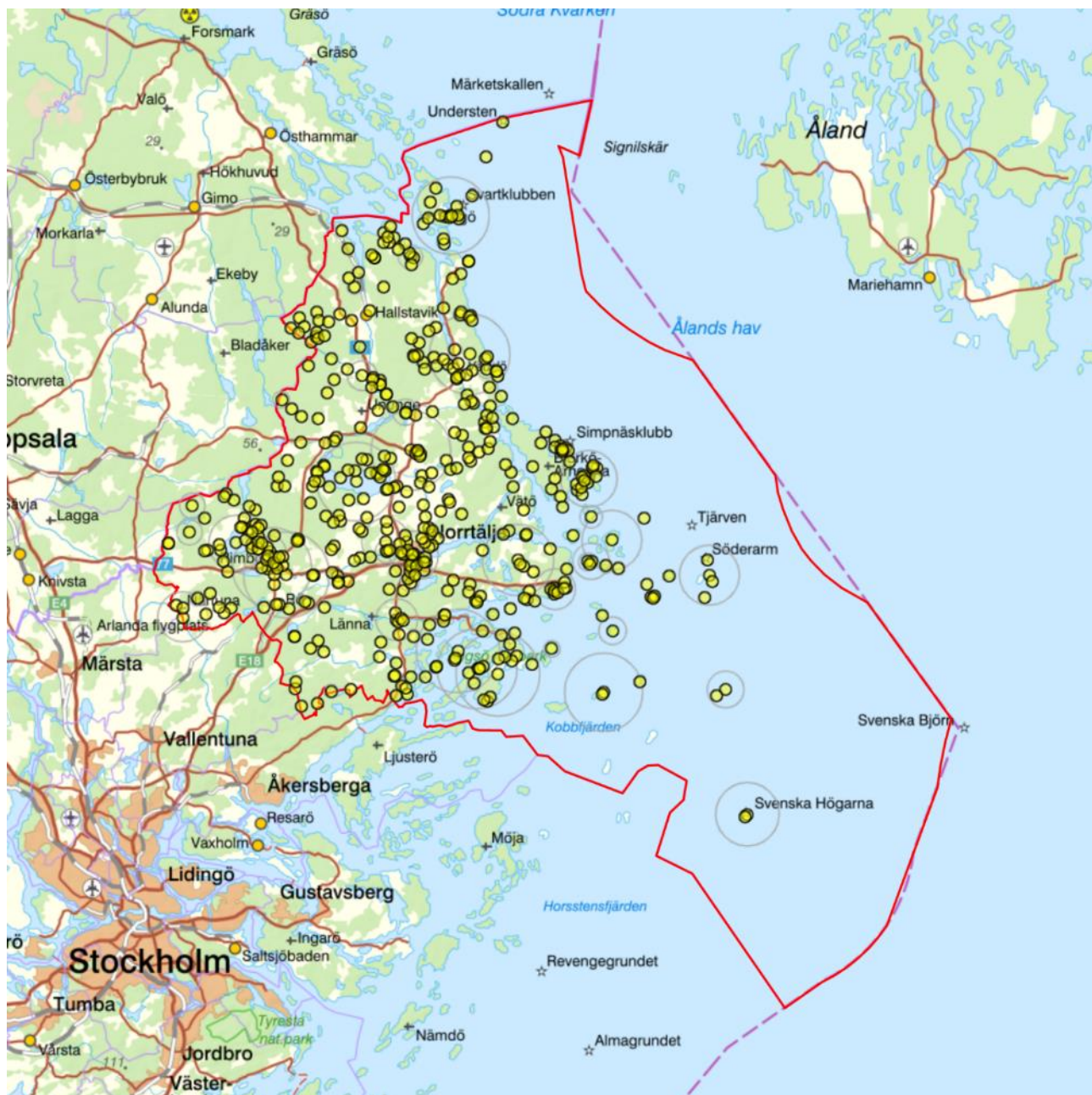
Databaser

ArtDatabanken. Uttag ur Artportalen och Obsdatabasen (2020-04-16)
ArtDatabanken. www.artfakta.artdatabanken.se (2020-04-17)
Artskyddsförordning (SFS 2007:845). [http://www.naturvardsverket.se/sv/Start/Naturvard/ Biologisk-mangfald/Artskydd/Fridlysning-/Fridlysta-arter/](http://www.naturvardsverket.se/sv/Start/Naturvard/Biologisk-mangfald/Artskydd/Fridlysning-/Fridlysta-arter/)
Lunds universitet. www.biologi.lu.se/projekt-mindre-hackspett/inventera-mindre-hackspettar
Naturvårdsverket. Skyddad natur. <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/> (2020-04-17)

Bilaga 1. Utbredningskartor

Bilaga 1a. Fynd av mindre hackspett i Stockholms län enligt Artportalen. Alla fynd är från år 2000 eller senare.

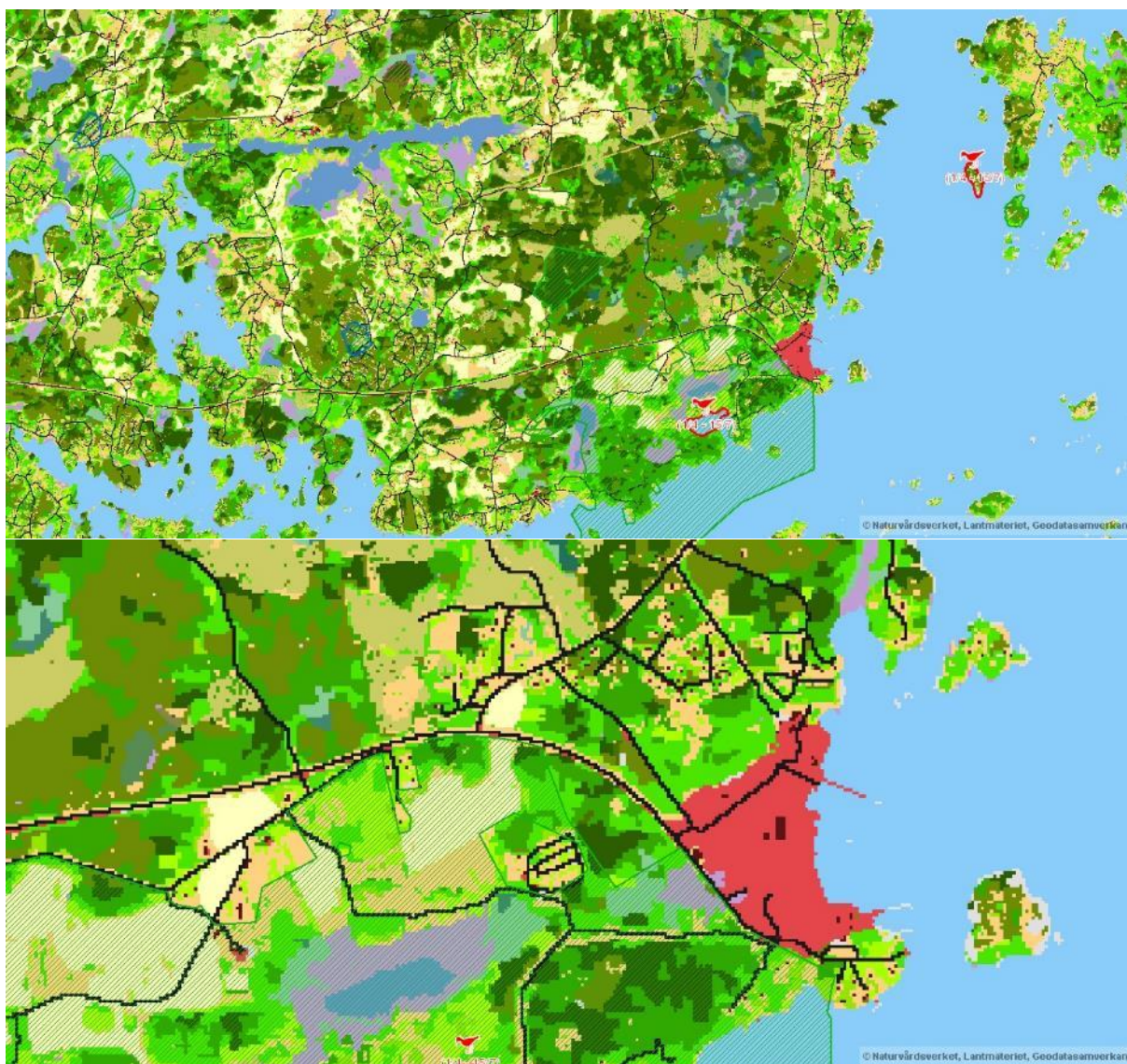

Bilaga 1b. Fynd av mindre hackspett i Norrtälje kommun enligt Artportalen. Alla fynd är från år 2000 eller senare.

Bilaga 1c. Fynd av mindre hackspett i närområdet kring Kapellskär, Norrtälje kommun enligt Artportalen. Alla fynd är från år 2000 eller senare och noggrannheten för fynden varierar mellan ± 50 meter till ± 4754 meter.

Bilaga 2. Naturtypskartor

Bilaga 2a. Kartor från Skyddad natur som visar Nationella marktäckedata 2018; basskikt. Inventeringsområdet ligger strax norr och väster om den röda ytans (exploaterad mark) norra del. Se legend nedan för att se vad de olika färgerna representerar. Som framgår av kartorna ovan finns det relativt mycket triviallövskog, lövblandad barrskog och ädellövskog i närområdet.

2	Öppen våtmark
3	Åkermark
41	Övrig öppen mark utan vegetation
42	Övrig öppen mark med vegetation
51	Exploaterad mark, byggnad
52	Exploaterad mark, ej byggnad eller väg/järnväg
53	Exploaterad mark, väg/järnväg
61	Sjö och vattendrag
62	Hav
111	Tallskog (utanför våtmark)
112	Granskog (utanför våtmark)
113	Barrblandskog (utanför våtmark)
114	Lövblandad barrskog (utanför våtmark)
115	Triviallövskog (utanför våtmark)
116	Ädellövskog (utanför våtmark)
117	Triviallövskog med ädellövinslag (utanför våtmark)
118	Temporärt ej skog (utanför våtmark)
121	Tallskog (på våtmark)
122	Granskog (på våtmark)
123	Barrblandskog (på våtmark)
124	Lövblandad barrskog (på våtmark)
125	Triviallövskog (på våtmark)
126	Ädellövskog (på våtmark)
127	Triviallövskog med ädellövinslag (på våtmark)
128	Temporärt ej skog (på våtmark)

Bilaga 2b. Legend för vad de olika färgerna på kartorna i bilaga 2a representerar.

Bilaga 3. Plankarta

